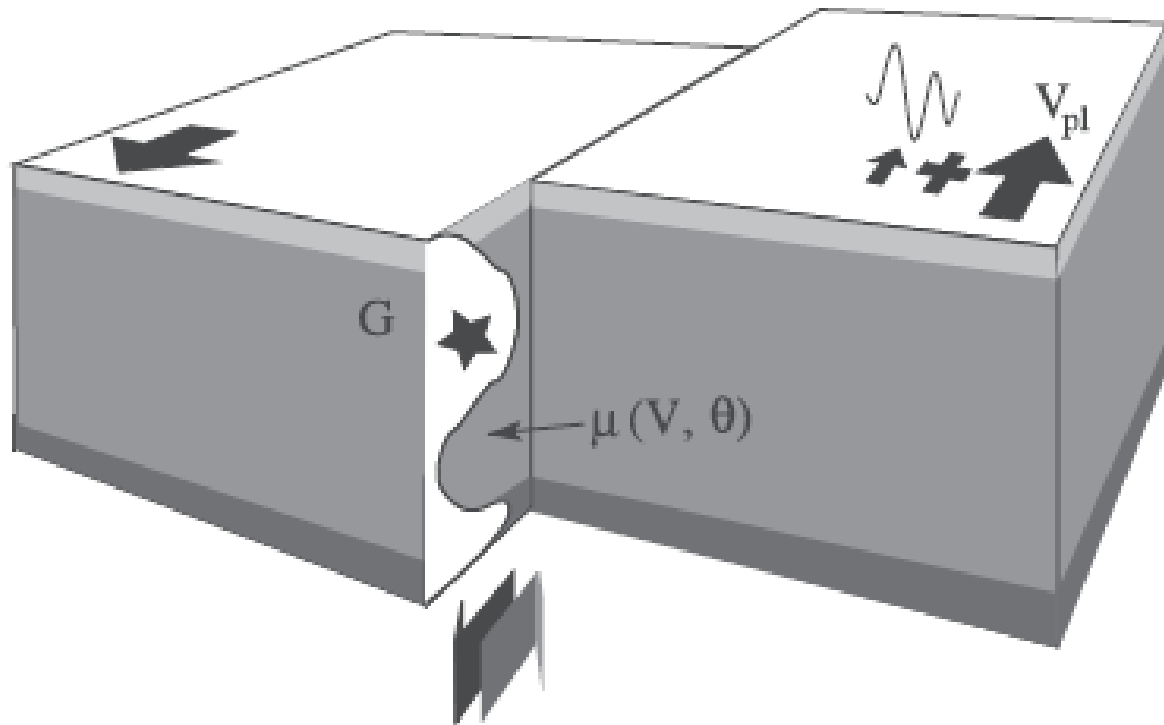

Tření jako (ne)aktivovaný proces:

I. Úvod – empirie

Ondřej Souček, František Gallovič

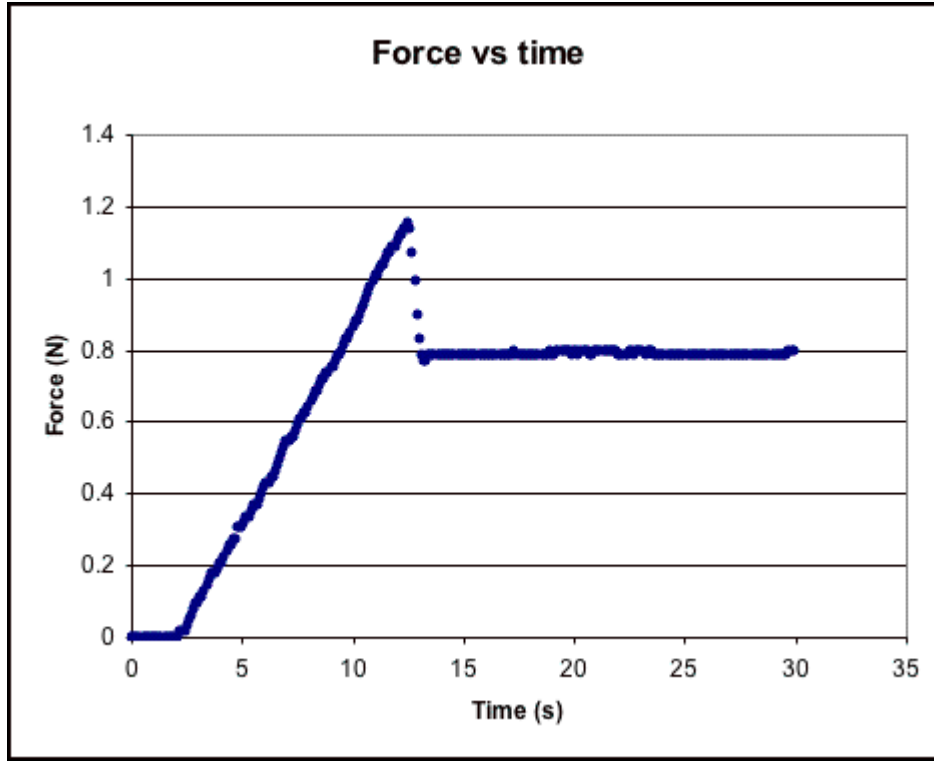
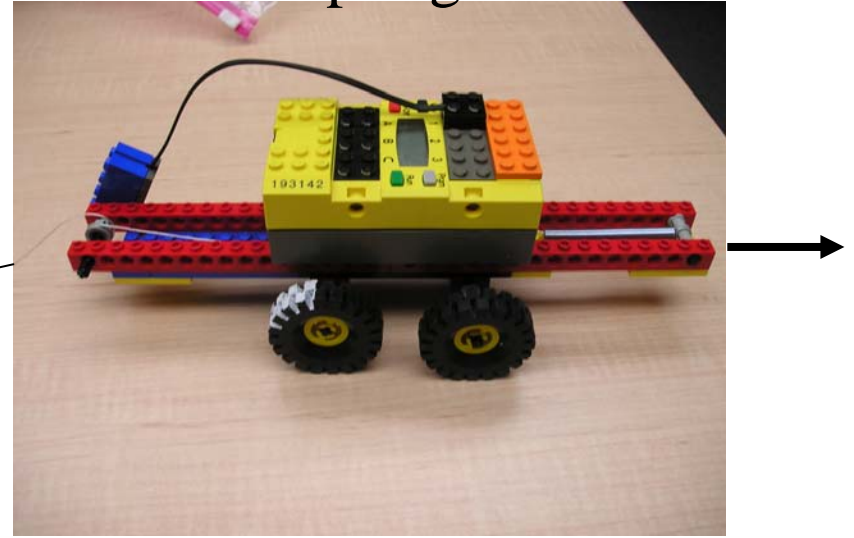

Ch. Marone (1998): Laboratory-derived friction laws and their application to seismic faulting, *Annu. Rev. Earth Planet. Sci.* 26: 643–96.

Slider

Spring

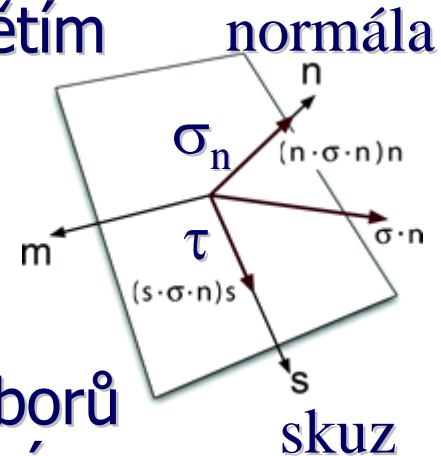

Zákony tření na zlomu

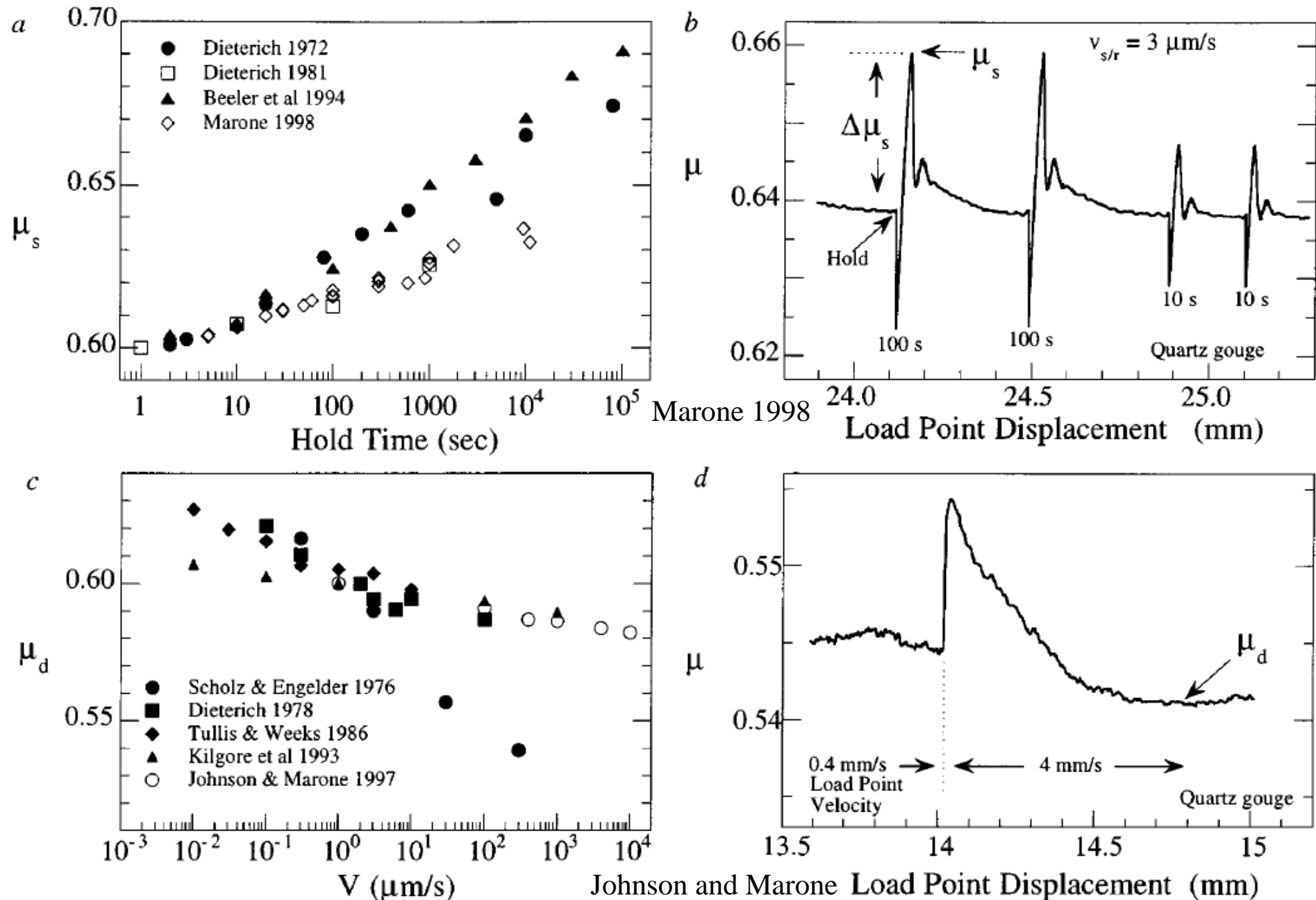
- Zákon tření obecně spojuje střížné napětí (trakci ve směru skluzu) na zlomu s normálovým napětím σ_n přes koeficient tření μ

$$\tau[t] \leq \sigma_n[t] \mu[\delta(t), v(t), \theta(t), T(t), p(t), d\sigma_n/dt, \dots]$$

- Na základě experimentů nebo teoretických rozborů jsou v literatuře formulovány různé zákony tření
  - Nejjednodušší je popis pomocí pouze statického a dynamického koef. tření
  - O něco složitější je koeficient tření klesající s narůstajícím skluzem (slip-weakening friction law) – často používaný pro modelování šíření trhliny
  - Ještě složitější: koeficient tření závislý na rychlosti skluzu a „stavu“ – vysvětluje časové změny pozorované v laboratoři

Základní pozorování (spring-slider tests)

Rate-and-state model

- Dieterich (1979), Ruina (1983)

$$\mu = \mu_0 + A \ln \left(\frac{V}{V_0} \right) + B \ln \left(\frac{V_0 \theta}{D_c} \right)$$

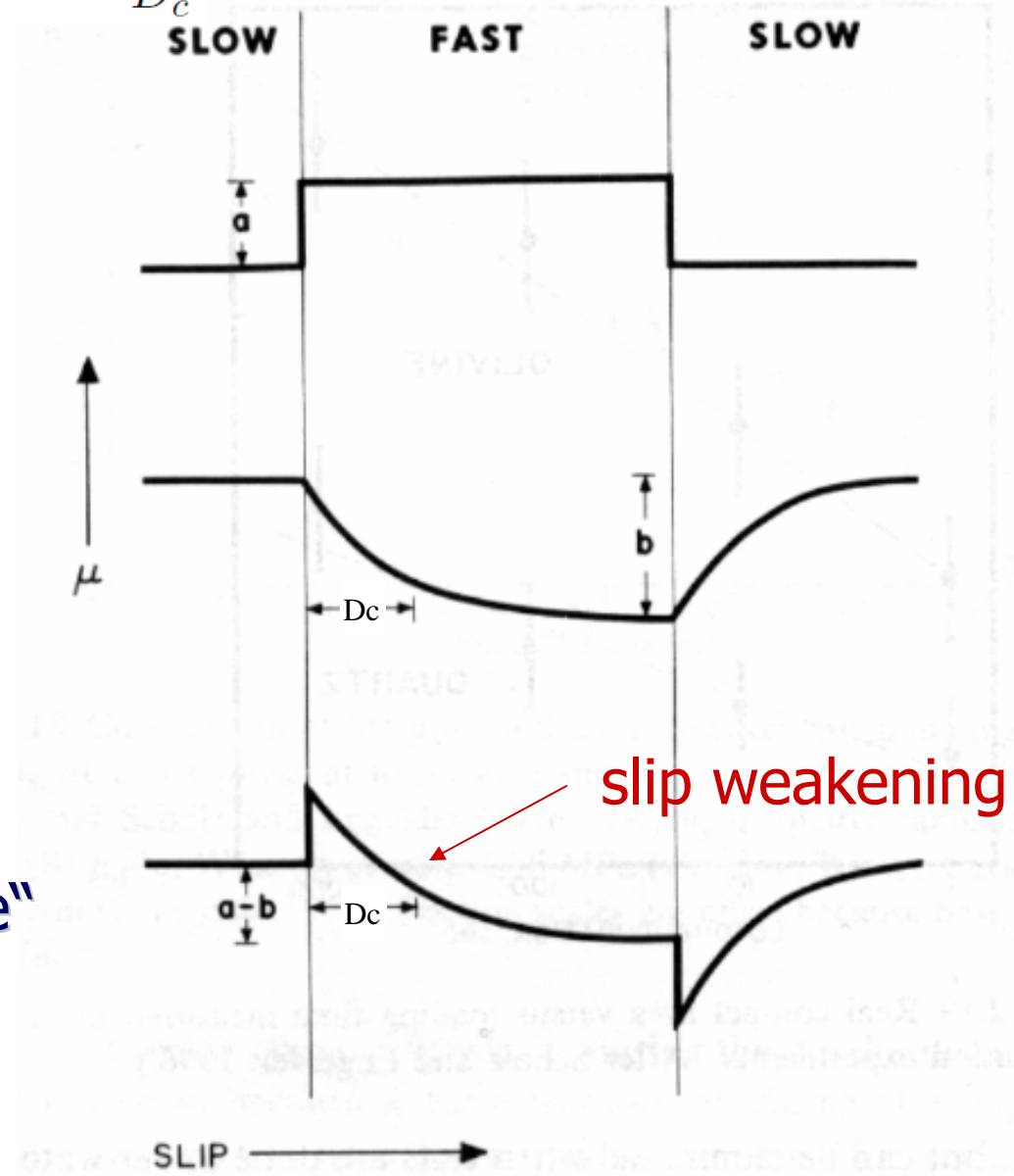
$$\dot{\theta} = 1 - \frac{V \theta}{D_c}$$

- Rozšíření o vliv změny normálového napětí (Linker & Dieterich, 1992)
- Regularizace pro rychlosti a stavovou veličinu viz. dále

Analýza vlastností rate-and-state tření

$$\mu = \mu_0 + A \ln \left(\frac{V}{V_0} \right) + B \ln \left(\frac{V_0 \theta}{D_c} \right) \quad \dot{\theta} = 1 - \frac{V \theta}{D_c}$$

- Odezva části „rate“
- Odezva části „state“
- Odezva obou „rate“ i „state“ částí

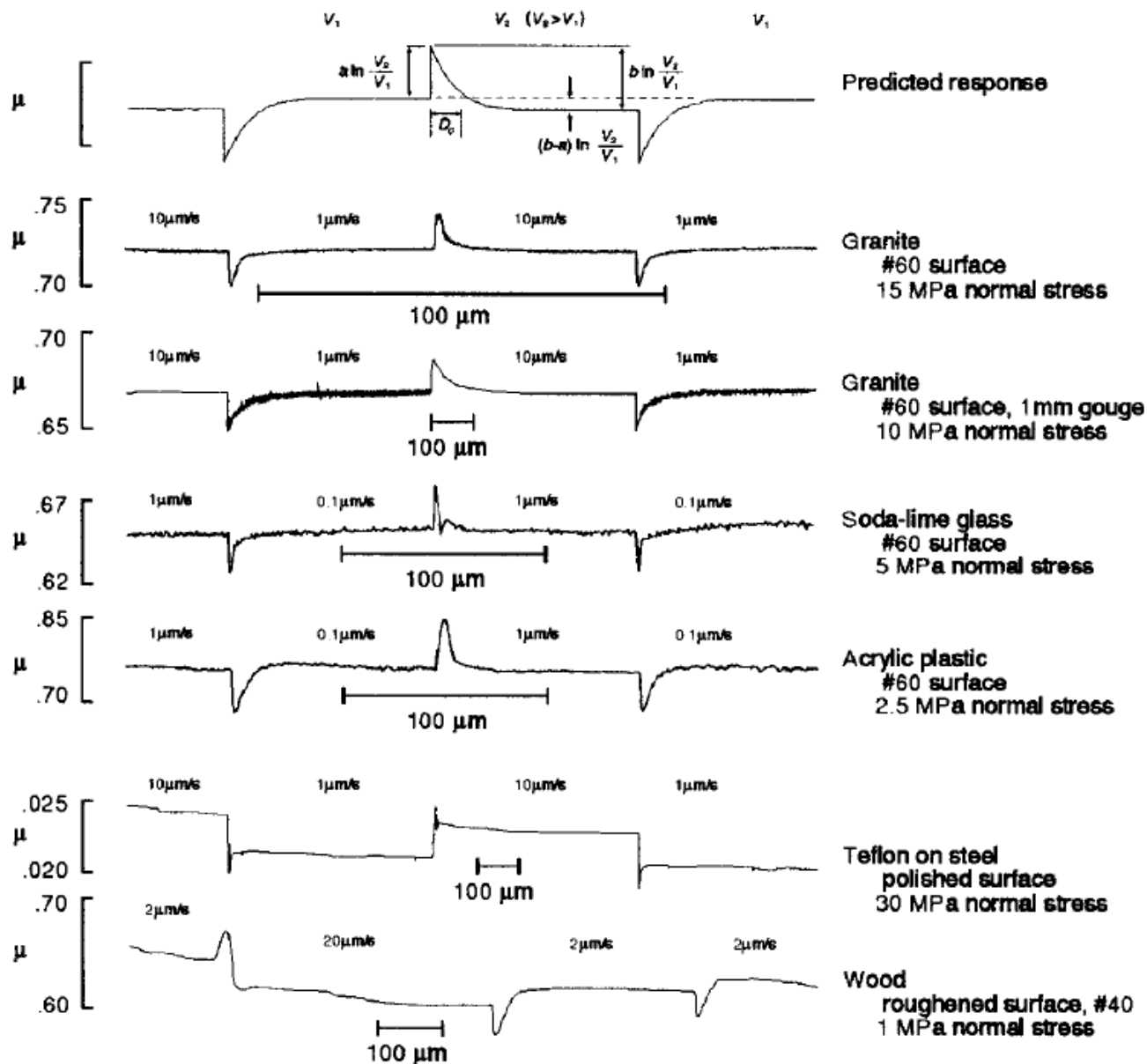

Figure 6 Friction behavior for a wide range of materials is shown for step changes in load point velocity (Dieterich & Kilgore 1994). The predicted response is that given by the rate and state friction laws. The data show remarkable similarity, indicating wide applicability of the rate and state friction formalism.

Základní vlastnosti rate-and-state tření

$$\mu = \mu_0 + A \ln \left(\frac{V}{V_0} \right) + B \ln \left(\frac{V_0 \theta}{D_c} \right) \quad \dot{\theta} = 1 - \frac{V \theta}{D_c}$$

- Pokud držíme $V \ll D_c/\theta$, pak $\theta \sim t$ ($\Rightarrow$ „aging law“)
- Pokud $A-B > 0$, koeficient tření roste s rostoucí rychlostí – „velocity strengthening“, materiál pak vykazuje stabilní skluz, creep
- Pokud $A-B < 0$, koeficient tření klesá s rostoucí rychlostí – „velocity weakening“, materiál pak vykazuje nestabilitu, zemětřesení

Co umožňuje rate-and-state model tření vysvětlit

- Vznik zemětřesení (Lapusta a Rice [2003], Rubin a Ampuero [2005]), šíření trhliny (chování podobné slip-weakening zákonu tření)
- Post-seismický a aseismický pohyb
- Trigrování zemětřesení:
  - Omoriho zákon (Dieterich [1994], Ziv and Rubin [2003])
  - Rozšiřování oblasti výskytu dotřesů (Kato [2007])
  - Vzájemné interakce zlomů
  - Vliv Coulombovského napětí na vývoj zlomu (Perfettini a kol. [2003], Gallovič [2008])

Jezdec na pružince (spring-slider)

- Pohybová rovnice

$$\mu(t)\sigma = k(V_{pl}t - \pi(t)) - \frac{G}{2\beta}V(t) \quad (1)$$

- Koeficient tření a stavová rovnice

$$\mu(t) = \mu_0 + A \ln \left(\frac{V(t)}{V_0} \right) + B \ln \left(\frac{V_0 \theta(t)}{D_c} \right)$$

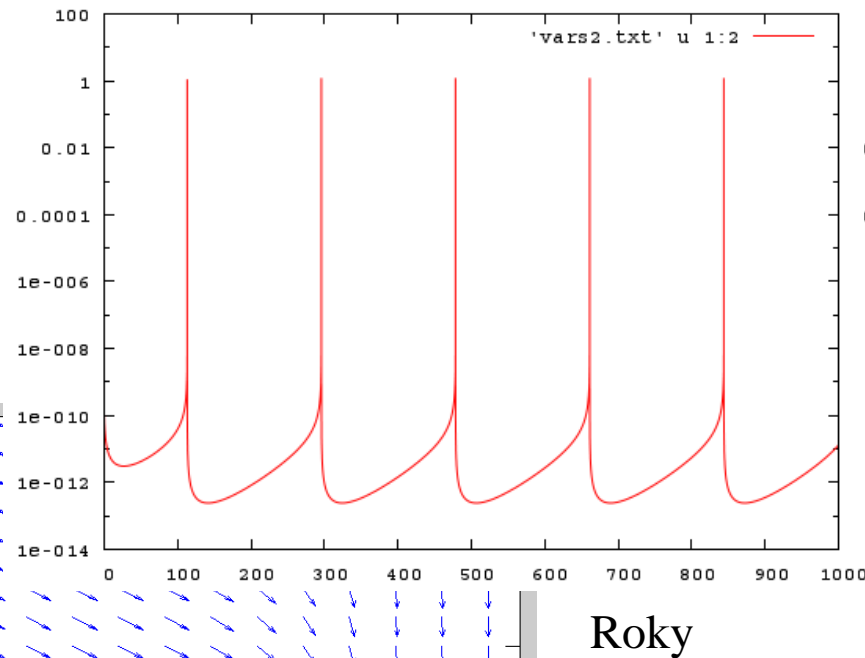
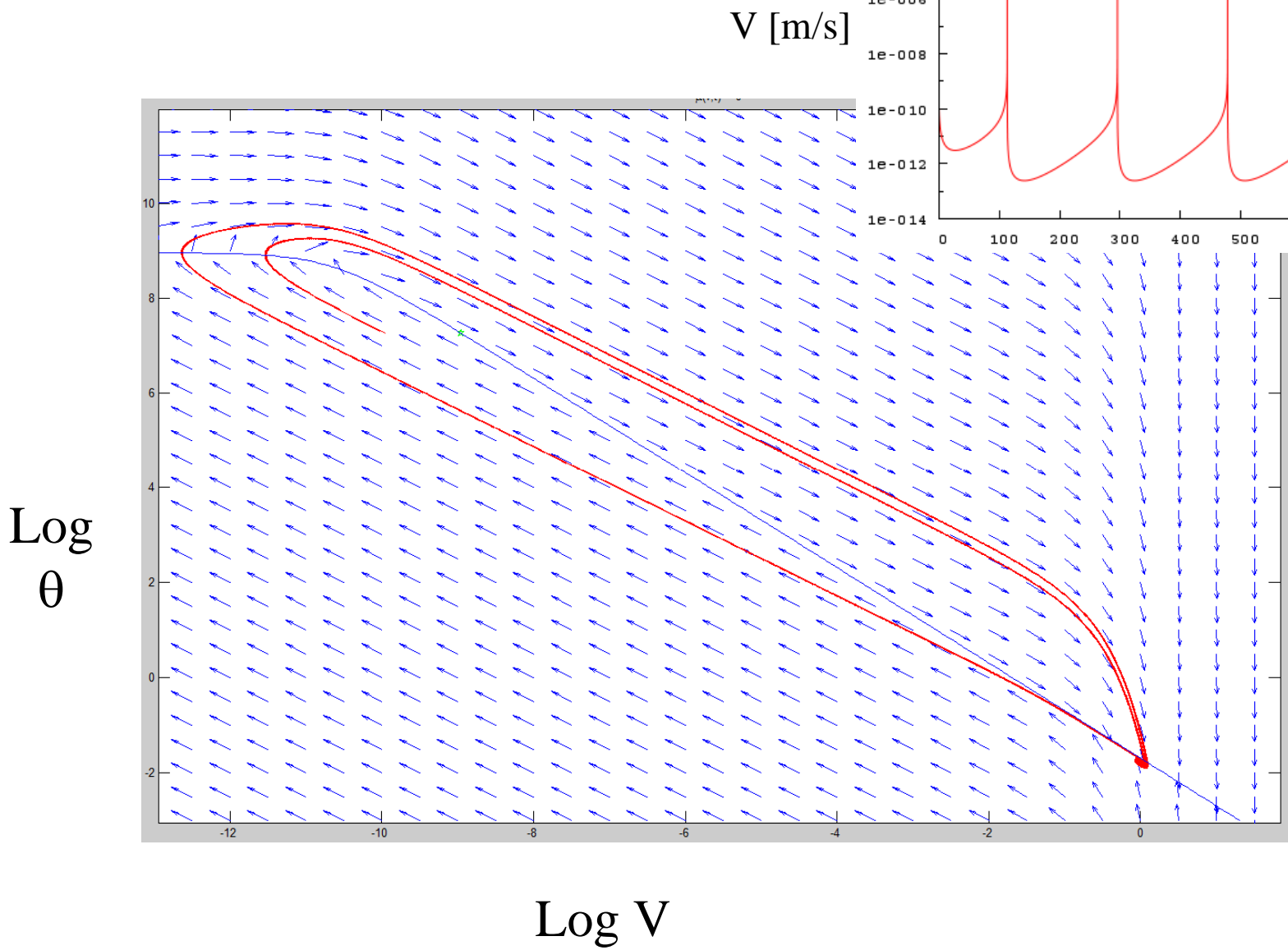
$$\dot{\theta}(t) = 1 - \frac{V(t)\theta(t)}{D_c}$$

- Diferencováním (1) dostáváme

$$\dot{V}(t) = \frac{k(V(t) - V_{pl}) - \sigma \frac{\partial \mu(t)}{\partial \theta} \left(1 - \frac{V(t)\theta(t)}{D_c} \right)}{\sigma \frac{\partial \mu(t)}{\partial V} + \frac{G}{2\beta}}$$

- spolu se stavovou rovnicí můžeme integrovat metodou Runge-Kutta

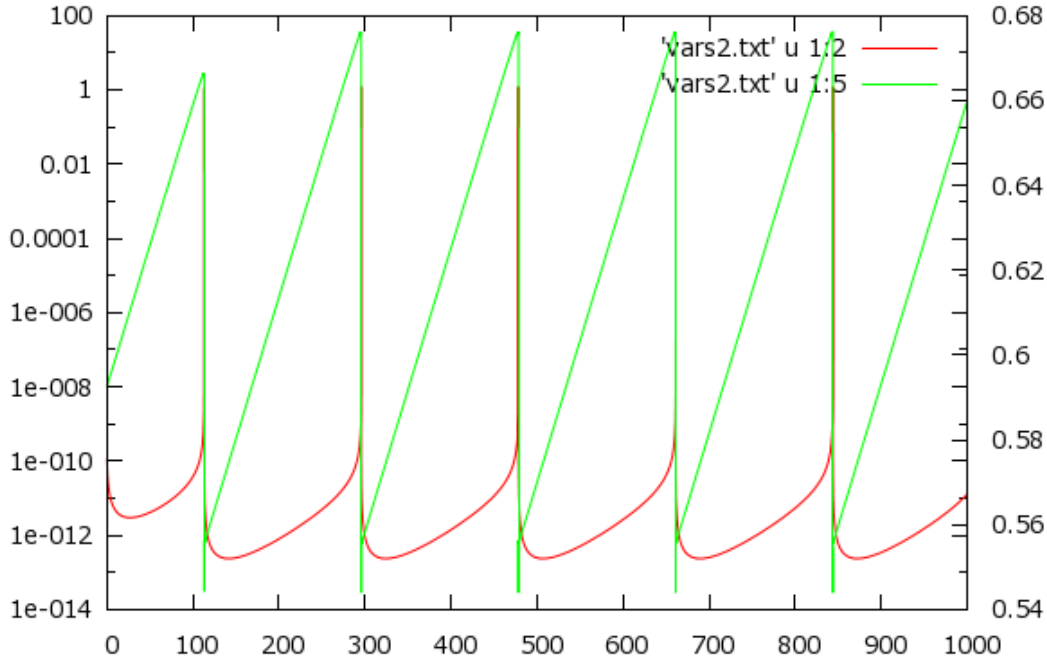
Neregularizovaný model

$$k = \frac{1}{2\pi} \frac{G}{L}$$

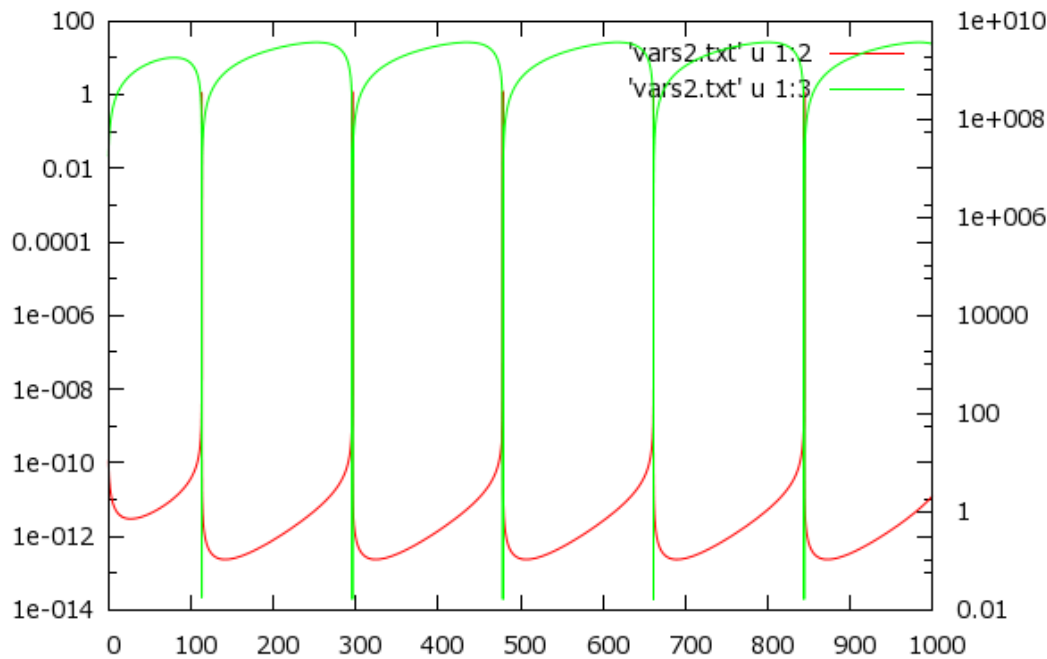
Neregularizovaný model

V [m/s]

μ

V [m/s]

θ [s]

Roky

Co je sporné

- Teoretický vzorec dává pro nulovou rychlost skluzu nekonečna => regularizace
  - Perrin et al. [1995]

$$\mu(t) = \mu_0 + A \ln \left(\frac{V_0 + V(t)}{V_\infty + V(t)} \right) + B \ln \left(1 + \theta(t) \frac{V_\infty - V_0}{D_C} \right)$$

$$\dot{\theta}(t) = 1 - \theta(t) \frac{V_0 + V(t)}{D_C}, \quad \begin{array}{l} 0 < V_0 < V_\infty \\ \theta \in \left(0, \frac{D_C}{V_0} \right) \end{array}$$

- Aktivační kritérium

$$\mu(t)\sigma \leq k(V_{pl}t - \pi(t))$$

Co je sporné

- Další přístup k regularizaci: Kaneko et al. [2008]

$$\begin{aligned}\mathcal{T} &= \psi(\dot{\delta}, \theta) \\ &= a\bar{\sigma} \operatorname{arcsinh} \left[\frac{\dot{\delta}}{2\dot{\delta}_0} \exp \left(\frac{f_0 + b \ln(\dot{\delta}_0 \theta / L)}{a} \right) \right].\end{aligned}$$

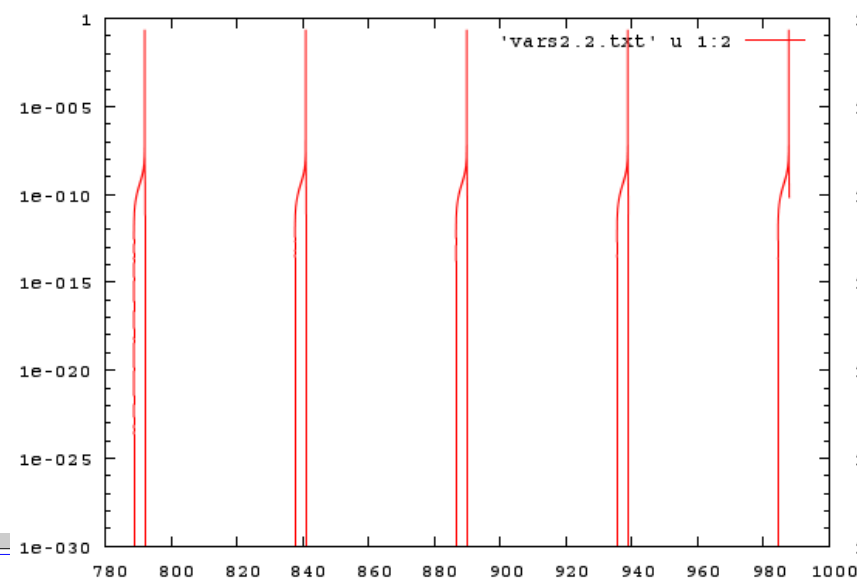
$$\frac{d\theta}{dt} = 1 - \frac{\dot{\delta}\theta}{L}$$

Regularizovaný model

$$\mu(t) = \mu_0 + A \ln \left(\frac{V_0 + V(t)}{V_\infty + V(t)} \right) + B \ln \left(1 + \theta(t) \frac{V_\infty - V_0}{D_C} \right)$$

$$\dot{\theta}(t) = 1 - \theta(t) \frac{V_0 + V(t)}{D_C}$$

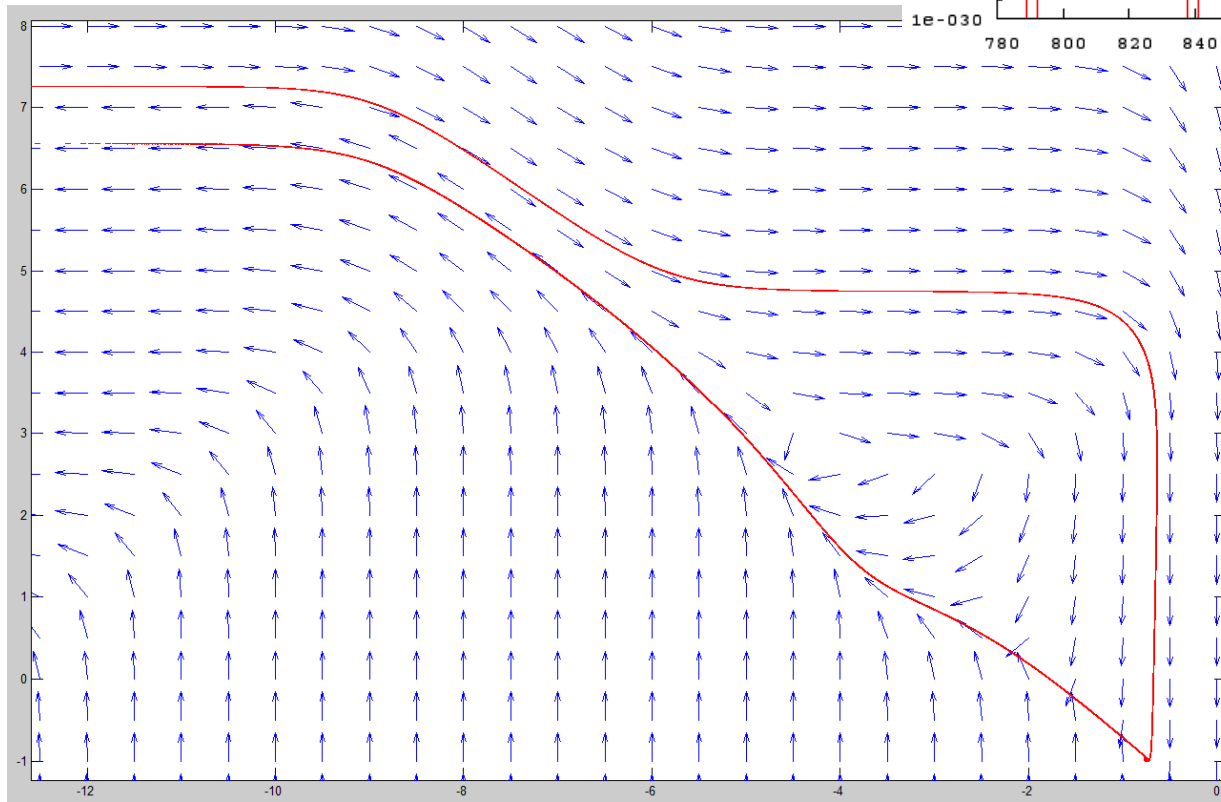

Roky

Modifikovaný R-K:

- pokud Runge-Kutta chce zápornou rychlost, zastav integraci dV/dt
- Integruj pouze $d\theta/dt$ dokud se nespění aktivační kritérium ($\Rightarrow$ analytický vzorec dávající čas aktivace)
- Pokračuj Runge-Kuttu

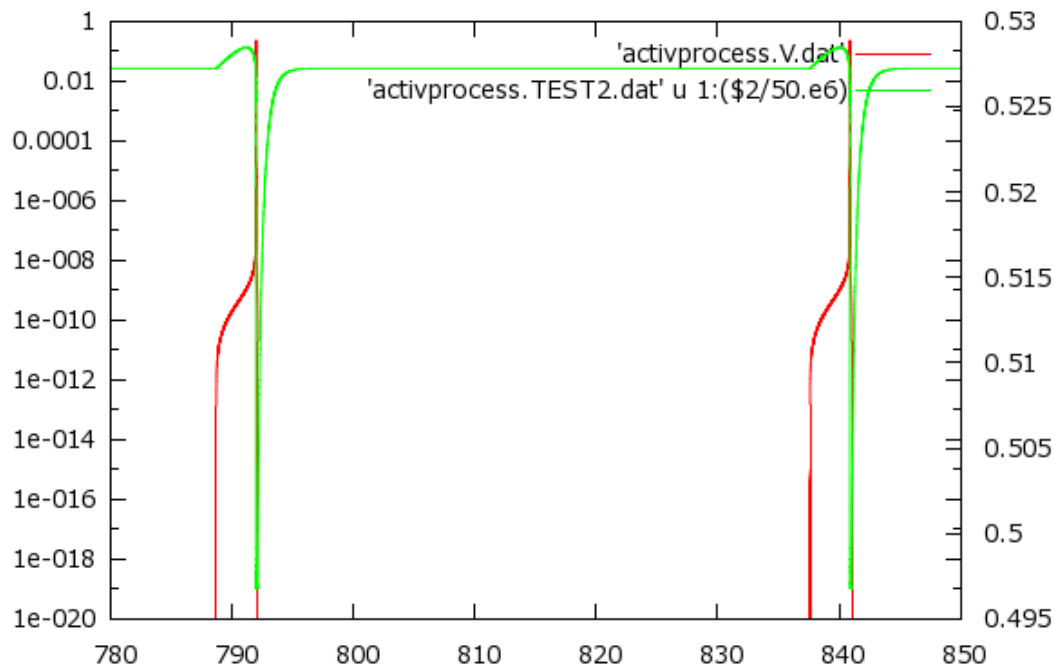
Log
 θ

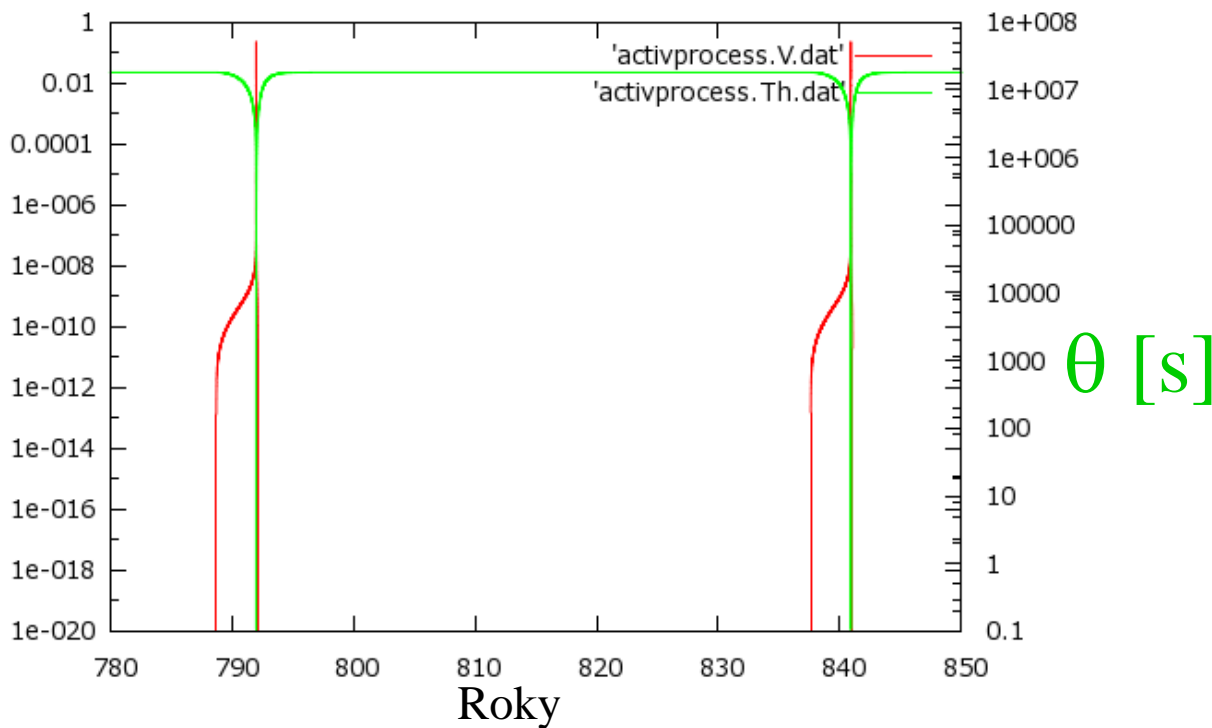
Log V

Regularizovaný model

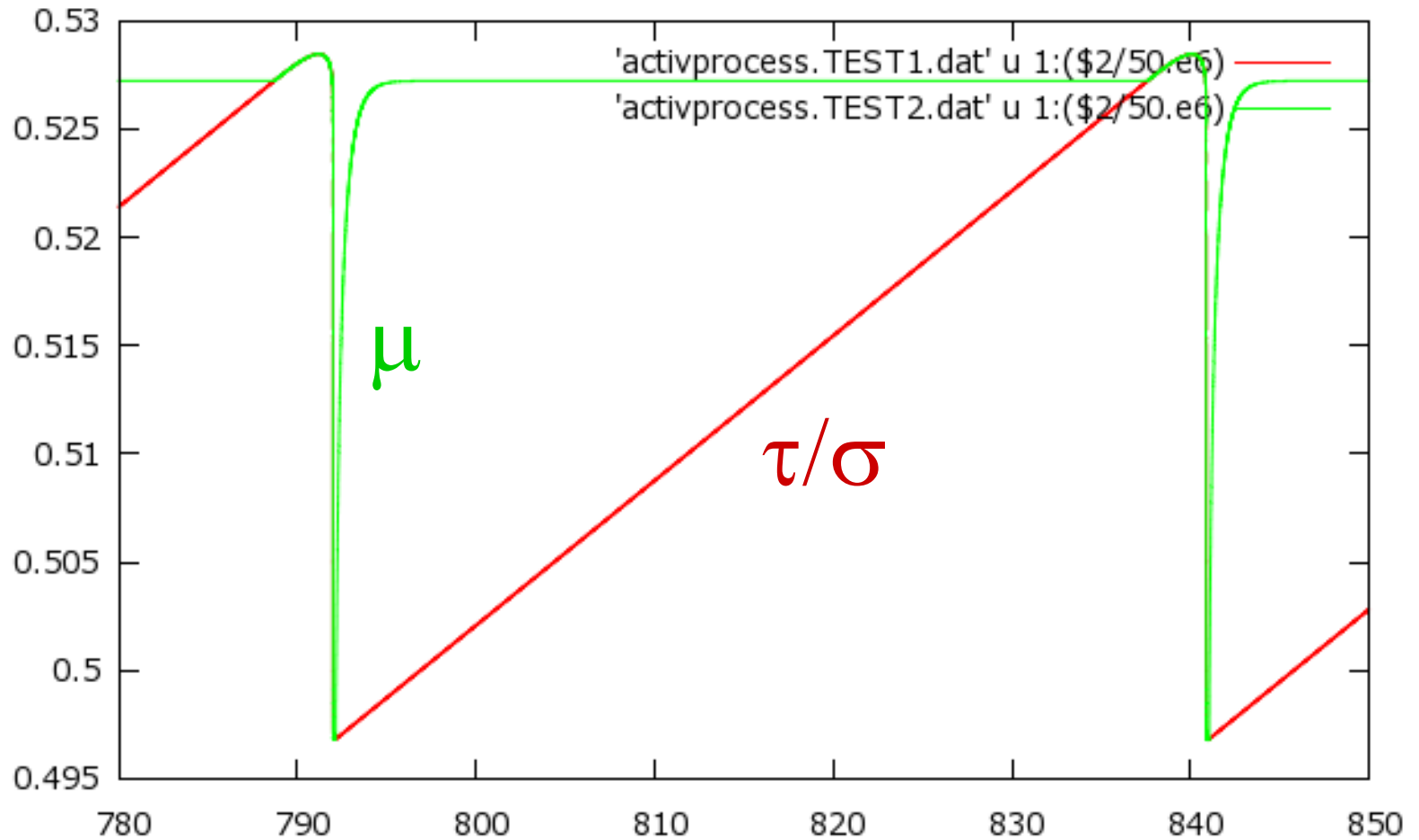
V [m/s]

V [m/s]

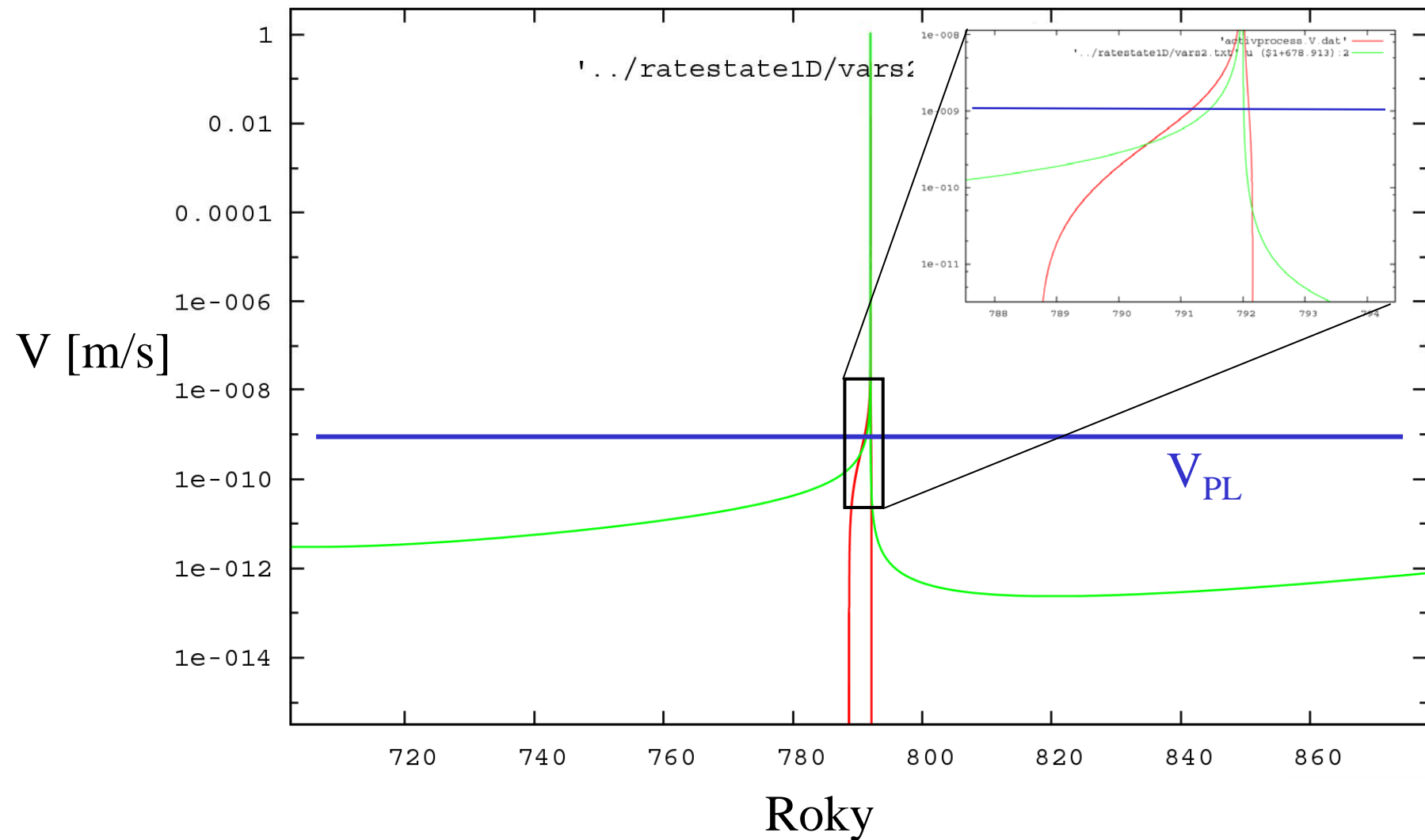

Regularizovaný model

Roky

Spring-slider **regularizovaný** nebo **neregularizovaný**

Otazníky

- Aktivační mechanismus/kritérium (tj. nukleace zemětřesení)
- Spring-slider experimenty mají problém s kontrolou zastavení pohybujícího se bloku (napětí neklesá na nulu) – JE V EXPERIMENTECH VUBEC JEZDEC NEKDY ZASTAVENÝ?

